

V TOMTO ČÍSLE

2. Téma

- Budou řecká úsporná opatření předmětem zkoumání Mezinárodního trestního soudu?

3. Judikatura evropských soudů

- Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci soudního přezkumu rozhodnutí o mezinárodní ochraně

4. Judikatura vnitrostátních soudů

- Nález ÚS ze dne 19.1.2017 sp. zn. I. ÚS 3308/16 (k limitům autonomie vůle a aplikaci základních práv na soukromoprávní jednání)

5. Vědecká konference

- Zpráva z vědecké konference k 20. výročí Evropské úmluvy o státním občanství

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta,
Výzkumné centrum pro lidská práva
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

e-mail: vcjp@centrum.cz
www: <http://www.vcjp.cz>

1. Editorial

Vážení čtenáři,

Toto jarní dvojčíslo Bulletinu UNCE Vám opět přináší vedle komentované judikatury zajímavý článek O. Svobody, který se zabývá řeckými úspornými opatřeními z pohledu hromadného porušování lidských práv. To by nebylo ještě tak překvapující vzhledem k tomu, že porušování sociálních a hospodářských práv konstatovala jak zpráva nezávislého experta pro Radu pro lidská práva OSN, tak Agentura EU pro základní práva. Překvapující je podnět řecké nevládní iniciativy, která vyzvala žalobce Mezinárodního trestního soudu k šetření ve věci zločinů genocidy a zločinů proti lidskosti. Zdá se, že podobně jako další podněty inspirované důsledky řecké dluhové krize k mezinárodním lidskoprávním orgánům i tento podnět narazí na překážky jurisdikce a přípustnosti.

V tomto čísle najdete dále informaci D. Krysky o předběžné otázce, kterou SDEU položil Nejvyšší soud Slovenské republiky ve věci soudního přezkumu rozhodnutí o mezinárodní ochraně. Jedná se o výklad čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice, zda vnitrostátní soud posuzující důvodnost potřeby mezinárodní ochrany žadatele může z důvodu předcházejícího opakovaného zrušení zamítavého rozhodnutí a vrácení věci správnímu orgánu sám rozhodnout o udělení mezinárodní ochrany.

Kromě toho Bulletin obsahuje dvě aktuální komentovaná rozhodnutí Ústavního soudu ČR z pera P. Ondřejka a K. Šrolerové. Číslo pak uzavírá zpráva z vědecké konference k 20. výročí Evropské úmluvy o státním občanství. VCLP vydá z konference „Státní občanství a související otázky v kontextu vývoje lidských práv“ kolektivní publikaci.

Pokud jde o akce VCLP, dne 25.5.2017 navštívil PF UK prof. Sean Murphy (George Washington University, D.C.), člen a zvláštní zpravodaj Komise OSN pro mezinárodní právo, který proslovil přednášku na téma perspektiv nové úmluvy o zločinech proti lidskosti. Na podzim jsou pak plánované dvě mezinárodní konference. Dne 2.10.2017 se bude konat za účasti zahraničních expertů konference k 15. výročí vstupu v platnost Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. V druhé polovině listopadu se plánuje v rámci pokračující česko-brazílské spolupráce konference na téma „Business and Human Rights“.

Na závěr Vám přeji krásné jarní dny a těším se na další setkání a spolupráci v rámci aktivit VCLP.

Prof. JUDr. Pavel Šturma, DrSc.
koordinátor Centra

2. Téma

Budou řecká úsporná opatření předmětem zkoumání Mezinárodního trestního soudu?

Řecká dluhová krize a úsporná opatření poutají pravidelnou pozornost posledních 8 let od okamžiku, kdy v říjnu 2009 Giorgos Papakonstantinu, tehdejší řecký ministr financí, oznámil na schůzce ministrů financí Evropské unie (EU), že bývalá řecká vláda lhala o schodku státního rozpočtu.¹

V květnu následujícího roku již musela EU a Mezinárodní měnový fond (MMF) Řecku pomoci s půjčkami v celkové výši 110 miliard eur, aby odvrátily jeho státní bankrot.

Nové půjčky Řecko dostávalo i v průběhu dalších let a výměnou se zavázalo zkrotit vysoký rozpočtový schodek a přijmout celou řadu reforem.

Na jejich plnění začala dohlížet tzv. „troika“: Evropská komise, Evropská centrální banka a MMF.

Vynucená rozpočtová opatření však měla devastující dopad na životní úroveň řeckých občanů. Navíc ani sami ekonomové se nejsou schopni shodnout na tom, zda tato opatření měla vůbec pozitivními dopady na řecké hospodářství.²

Podle studie nevládní organizace zabývající se lidskými právy mělo v Řecku v době krize docházet k rozšířenému porušování občanských, politických, hospodářských i sociálních lidských práv.

Za viníka nebyl označen pouze řecký stát, ale také „troika“, jejímž prostřednictvím nesou odpovědnost také mezinárodní organizace, které ji tvoří a také členské státy těchto mezinárodních organizací.³

¹ Řecko falšovalo údaje o schodku svého rozpočtu, rozhlas.cz [online]. 20. 10. 2009.

² Viz např. Joseph E. Stiglitz, *The Euro: How a Common Currency Threatens the Future of Europe*, WW Norton 2016; Paul Krugman, *Europe's Economic Suicide*, New York Times. 16. 4. 2012.

³ FIDH – International Federation for Human Rights, *Downgrading rights: the cost of austerity in Greece*. 2014, s. 68–69.

Zpráva nezávislého experta pro Radu pro lidská práva OSN z r. 2016 připustila, že v Řecku dochází k rozšířenému popírání sociálních a hospodářských práv, a konstatovala, že přehnaná úsporná opatření prohloubila ekonomickou krizi.⁴

Vážnými dopady na právo na zdravotní péči nebo právo na vzdělání v důsledku hospodářské krize a omezování veřejných rozpočtů se zvláštním důrazem na Řecko se zabývala rovněž studie Evropského parlamentu z r. 2015.⁵

Pokud vynucená opatření způsobují utrpení Řeků bez většího přínosu, vyvstává pak z pohledu mezinárodního práva otázka odpovědnosti. Alespoň takto se snaží situaci prezentovat řecká nevládní iniciativa, která v r. 2011 zaslala Mezinárodnímu trestnímu soudu první podání k šetření ve věci „zločinů genocidy a zločinů proti lidskosti proti helénskému/řeckému národu“.

Žalobce Mezinárodního trestního soudu však r. 2012 k otevření vyšetřování zažádal o více oficiálních důkazů.⁶ V r. 2016 tak řecká iniciativa shromáždila nové dokumenty, včetně některých výše uvedených, které žalobci předala.

V Římském statutu Mezinárodního trestního soudu jsou v čl. 7 upraveny zločiny proti lidskosti a v odst. 2 písm. k) tohoto článku se sem řadí také „jiné nelidské činy podobné povahy spočívající v úmyslném způsobení velkých útrap nebo těžké újmy na zdraví či poruchy duševního nebo tělesného zdraví“. Výše zmiňované dokumenty by např. právě rozšířené poruchy duševního nebo tělesného zdraví mohly dokazovat. Minimálně požadavek úmyslného chování však představuje velice obtížně prokazatelný prvek jednání na straně představitelů „troiky“.⁷

⁴ Human Rights Council, Report of the Independent Expert on the effects of foreign debt and other related international financial obligations of States on the full enjoyment of all human rights, particularly economic, social and cultural rights on his mission to Greece, A/HRC/31/60/Add.2. 29. 2. 2016, odst. 76, 77.

⁵ European Parliament, *The impact of the crisis on fundamental rights across Member States of the EU. Comparative analysis*. Únor 2015.

⁶ *We Open the 2nd and Determining Round of Appeal to the ICC, crimesagainstgreeks.com* [online]. 29. 8. 2016.

⁷ V jednom řeckém podání Mezinárodnímu trestnímu soudu byli za pachatele označeni generální ředitelka MMF C. Lagarde, německá kancléřka A. Merkel, německý ministr financí W. Schauble, tehdejší předseda Evropské komise J. M. Barroso a tehdejší předseda Evropské rady H. A. Van Rompuy.

V čl. 30 odst. 2 Římského statutu je definováno jako úmysl dopustit se určitého jednání nebo úmysl způsobit určitý následek, nebo vědomí, že za obvyklého sledu událostí dojde k takovému následku.

Lze tedy očekávat, že tato stížnost, přestože upozorňující na řadu studií a analýz potvrzujících zhoršující se situaci v oblasti dodržování především sociálních a hospodářských lidských práv v Řecku, nepovede ani v tomto případě k větší aktivitě žalobce.

Dopad úsporných opatření se však netýká pouze řecké dluhové krize a Mezinárodního trestního soudu. Negativní dopad na ochranu základních lidských práv již konstatovalo několik evropských institucí jako Agentura Evropské unie pro základní práva⁸ nebo Rada Evropy.⁹

Případy týkající se úsporných opatření jsou také v posledních letech předkládány Evropskému soudu pro lidská práva a Výboru OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva. Zde však většinou naráží na překážky přípustnosti a jurisdikce.¹⁰

Ondřej Svoboda

⁸ European Union Agency for Fundamental Rights, Fundamental rights: challenges and achievements in 2012. červenec 2013.

⁹ Council of Europe, Safeguarding human rights in times of economic crisis, Issue Paper published by the Council of Europe Commissioner for Human Rights. 16. 1. 2014.

¹⁰ Gaëtan Cliquennois, The Impact of Austerity Policies on International and European Courts and their Jurisprudence, EJIL: Talk![online]. 3. 3. 2017.

3. Judikatura evropských soudů

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci soudního přezkumu rozhodnutí o mezinárodní ochraně

Nejvyšší soud Slovenské republiky se rozhodl položit předběžnou otázku ve věci žadatele, který

přestoupil na křesťanskou víru, pro což mu má v zemi původu hrozit nebezpečí relevantní z hlediska důvodů pro udělení mezinárodní ochrany.

Tato otázka vyvstala v řízení o odvolání žadatele proti rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví poté, co rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci uvedeného žadatele bylo jednou zrušeno rozkladovou komisí, jednou krajským soudem a třikrát předkládajícím soudem.

Nejvyšší soud Slovenské republiky se rozhodl řízení o odvolání přerušit a obrátit se na Soudní dvůr EU se žádostí o rozhodnutí o následující předběžné otázce: Má se čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice¹¹ vykládat tak, že vnitrostátní soud posuzující důvodnost potřeby mezinárodní ochrany žadatele může z důvodu předcházejícího opakovaného zrušení zamítavého rozhodnutí a vrácení věci zpět správnímu orgánu na základě opakovaně úspěšného opravného prostředku, který se tím jeví jako neúčinný, sám rozhodnout o jejím udělení žadateli, ačkoliv z domácí právní úpravy takováto pravomoc pro soud nevyplývá? Pokud je odpověď na předcházející otázku kladná, vztahuje se takováto pravomoc i na odvolací (nejvyšší) soud?¹²

Z čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice vyplývá, že členské státy mají povinnost zajistit, aby účinný opravný prostředek obsahoval úplné a ex nunc posouzení jak skutkové, tak právní stránky, včetně případného posouzení potřeby mezinárodní ochrany, a to alespoň v řízeních o opravném prostředku u soudu prvního stupně.

Argumentace předkládajícího soudu

Podle předkládajícího soudu vyvstává otázka, zda je v případě opakovaného záporného stanoviska správního orgánu k žádosti o mezinárodní ochranu, které tento vydal i přes opakovaná zrušující rozhodnutí soudů, možné opravný prostředek, který vnitrostátní úprava poskytuje, považovat za účinný ve smyslu čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice.

¹¹ Jedná se o tzv. novou / přepracovanou procedurální směrnici – směrnice EP a Rady 2013/32/EU z 26. 6. 2013, o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany.

¹² Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. 1Sža/20/2016, dostupné na www.supcourt.gov.sk. Autorovi její laskavě poskytl Odbor dokumentace, analytiky a komparistiky Nejvyššího soudu SR. Oficiální české znění předběžné otázky nebylo ke dni uzavření rukopisu publikováno.

Soud v tomto ohledu poukázal na odst. 25 odůvodnění směrnice, ze kterého mimo jiné vyplývá, že v zájmu správného rozpoznání osob, jež potřebují mezinárodní ochranu, by měl mít každý žadatel účinný přístup k řízení a dostatečné procesní záruky pro sledování svého případu v průběhu všech fází řízení; kromě toho by v rámci posuzování žádosti o mezinárodní ochranu mělo být žadateli zpravidla poskytnuto mimo jiné právo na podání účinného opravného prostředku k soudu v případě zamítavého rozhodnutí.

Ačkoliv je podle soudu možno přisvědčit argumentu odvolatele, že čl. 46 procedurální směrnice naznačuje příklon k apelačnímu principu, není podle soudu možné ignorovat skutečnost, že čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice formulaci o možnosti soudu mezinárodní ochranu rovněž udělit *expresis verbis* neobsahuje. Podle soudu na druhou stranu čl. 46 odst. 3 obsahuje zmínku o případném posouzení potřeby mezinárodní ochrany. Podle soudu není možné jazykovým výkladem dospět k závěru, že „případné posouzení potřeby mezinárodní ochrany“ znamená bez dalšího „případné udělení mezinárodní ochrany“, jestliže je možné předpokládat, že takovýto úmysl by evropský zákonodárce zřejmě vyjádřil jiným pochybnosti nevzbuzujícím pojmem „získání“ nebo „uznání“, jako se uvádí například v čl. 2 písm. b) a j) procedurální směrnice.¹³

V této souvislosti však poukázal na ustanovení čl. 14 odst. 1 a 4 kvalifikační směrnice,¹⁴ která pracují s pojmy „postavení uprchlíka priznané vládním, správním, soudním nebo kvazisoudním orgánem“.¹⁵

Předkládajícímu soudu není známo, že by se Soudní dvůr EU zabýval výkladem pojmu „případné posouzení potřeby mezinárodní ochrany“ a odpověď na tuto otázku nenašel ani v související judikatuře Soudního dvora EU k problematice účinného opravného prostředku ve věcech mezinárodní ochrany či judikatuře Evropského soudu pro lidská práva.

¹³ Zatímco české znění v čl. 2 písm. b) procedurální směrnice hovoří o získání postavení uprchlíka nebo statusu doplňkové ochrany, slovenské znění užívá pojmu priznanie (přiznání).

¹⁴ Směrnice EP a Rady 2011/95/EU z 13. 12. 2011, o normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli požívat mezinárodní ochrany, o jednotném statusu pro uprchlíky nebo osoby, které mají nárok na doplňkovou ochranu, a o obsahu poskytnuté ochrany.

¹⁵ Zde jak české tak slovenské znění užívá pojmu priznání, resp. priznanie.

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva k účinnému prostředku nápravy ve věcech mezinárodní ochrany podle překládajícího soudu vyplývá požadavek na důkladný a nezávislý přezkum každé odůvodněné stížnosti vzhledem k nevratné povaze škody, ke které by došlo v případě naplnění rizika mučení anebo špatného zacházení, požadavek na bezprostřední odkladný účinek opravného prostředku s tím, že tento musí být dostupný a skutečný, tedy účinný nejen podle práva, ale i v praxi, a výkon tohoto práva nesmí být bezdůvodně stěžován činností či nečinností státních orgánů a k přezkumu žádosti musí dojít v přiměřené lhůtě, aby stav nejistoty žadatele byl minimální. Rovněž je možné od vnitrostátních orgánů požadovat, aby z vlastní iniciativy posoudily míru rizika, které by žadateli hrozilo v případě návratu do země původu, i když určitou skutečnost jako důvod žádosti neuváděl. Ačkoliv podle předkládajícího soudu z judikatury Soudního dvora EU a Evropského soudu pro lidská práva nevyplývá, že pro účinnost opravného prostředku se vyžaduje i udělení mezinárodní ochrany soudem, je možné z ní dovodit požadavek, že soudní přezkum musí být důkladný a úplný a soudní a správní systém jako celek musí zajišťovat účinnost opravného prostředku.

Soud poukázal na skutečnost, že odvolatel podal žádost o mezinárodní ochranu v roce 2009, na opakované zrušení rozhodnutí různými orgány, a s tím související tvrzení odvolatele, že z těchto důvodů žije v nejistotě. Podle předkládajícího soudu v případě odvolatele vyvstávají pochybnosti o dostatečné účinnosti dostupných a odvolatelem využitých prostředků nápravy, přičemž následky tohoto stavu je v současnosti možné eliminovat jen způsobem, který takovýto stav umožňuje. Předkládající soud je proto toho názoru, že je výklad, podle kterého je úlohou vnitrostátních soudů jen posouzení zákonnosti rozhodnutí správního orgánu o neudělení mezinárodní ochrany s možností pouze vrátit věc k dalšímu řízení správnímu orgánu v případě zrušení takového rozhodnutí, aniž by samotný vnitrostátní soud rozhodl o otázce potřeby mezinárodní ochrany, za předpokladu, že správní orgán opakovaně rozhodne o neudělení mezinárodní ochrany, pro naplnění účelu čl. 46 procedurální směrnice nedostatečný. V rámci odůvodnění druhé otázky předkládající soud mimo jiné poukázal na formulaci „alespoň v řízeních o opravném prostředku u soudu prvního stupně“ v čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice. Podle soudu je přitom v případě kladné odpovědi na první otázku významné, zda by bylo možné takovouto určenou pravomoc samotného soudu

udělit mezinárodní ochranu vztahovat rovněž na soud odvolací (druhostupňový). Podle soudu by tomu nasvědčoval argument a *minor ad maius*.

Závěr

Otázku, zda z čl. 46 odst. 3 procedurální směrnice vyplývá, že přezkumný orgán (soud nebo tribunál) musí mít možnost vydat reformační rozhodnutí, kterým by mezinárodní ochrana mohla být udělena, v české literatuře asi nejpodrobněji analyzovala – společně s dalšími otázkami vyplývajícími z citovaného ustanovení procedurální směrnice – H. Lupačová. Uvedla, že z judikatury Soudního dvora EU, ani Evropského soudu pro lidská práva nevyplývá požadavek, aby pro účinnost právního prostředku nápravy přezkumný orgán měl možnost mezinárodní ochranu udělit.¹⁶ Podle této autorky tento požadavek nelze dovodit ani z jazykového či teleologického výkladu.¹⁷ Na druhou stranu však nelze v tuto chvíli zcela předvídat, jak tuto otázku zodpoví Soudní dvůr EU, v jehož judikatuře můžeme zjevně nalézt stopy, které naznačují, že by mohl přistoupit na argumentaci předkládajícího soudu stran účinnosti právního prostředku nápravy ve věcech mezinárodní ochrany, kterou by ještě dále rozvinul. Rozhodnutí Soudního dvora EU bude mít přitom velký význam rovněž pro české správní soudnictví, které je také založeno na zásadě *kasace*.¹⁸ Rozhodnutí Soudního dvora EU bude však s ohledem na skutkové okolnosti případu zajímavé rovněž s ohledem na přechodná ustanovení obsažená v čl. 52 procedurální směrnice.¹⁹

David Kryška

¹⁶ LUPAČOVÁ, Hana. Posouzení potřeby mezinárodní ochrany *ex nunc* v přepracované procedurální směrnici. Inspirace francouzským azylovým soudem (Cour nationale de droit d'asile). In: JÍLEK, Dalibor; POŘÍZEK, Pavel (eds.). Aktuální právní problémy azylového a cizineckého práva. Brno – Praha: Kancelář veřejného ochránce práv – Wolters Kluwer, 2016, s. 290-291.

¹⁷ Tamtéž, s. 291.

¹⁸ K naznačeným problémům srov. KRYSKA, David. Právo na účinný právní prostředek nápravy ve věcech mezinárodní ochrany a české správní soudnictví. In: JURNÍKOVÁ, Jana, KRÁLOVÁ Alžběta (eds.). Společný evropský azylový systém v kontextu uprchlické krize. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 99-122; KRYSKA, David. Evropeizace migračního práva a české správní soudnictví. In: PÍTROVÁ, Lenka (ed.) a kol. Aktuální právní aspekty migrace. Praha: Leges, 2016, s. 109-125.

¹⁹ Srov. rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. 8. 2015, č.j. 45 Az 30/2014-57, a rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 11. 2015, č.j. 10 Azs 194/2015-32.

4. Judikatura vnitrostátních soudů

Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2017 sp. zn. I. ÚS 3308/16 (k limitům autonomie vůle a aplikaci základních práv na soukromoprávní jednání)

Nový občanský zákoník upřednostnil v základním interpretačním ustanovení (§ 2 odst. 1) výklad soukromého práva v souladu s Listinou základních práv a svobod a ústavním pořádkem, čímž zdůraznil obecnější fenomén konstitucionalizace soukromého práva,²⁰ který je již řadu let i v České republice potvrzován judikaturou soudů a právní doktrínou.

Jedno z nedávných rozhodnutí Ústavního soudu se týkalo klíčové otázky působení základních práv v soukromém právu, kterou je míra omezení autonomie vůle, jakožto stěžejního principu soukromého práva, základními právy a svobodami.

V případě šlo o ústavní stížnost, jíž se stěžovatelka domáhala zrušení rozhodnutí soudů, které jí nevyhověly v žalobě o určení vlastnictví k bytu.

Stěžovatelka byt obývala jako nájemnice, neboť její dříve prodala pod vlivem nepříznivé finanční situace. Tyto její finanční obtíže jí údajně způsobila nebankovní společnost, která jí půjčila peníze na splácení předchozích dluhů.

Ze skutečností zjištěných soudy vyplynulo, že tato společnost nejprve nabídla stěžovateli půjčku, následně její splacení zajistila bytem stěžovatelky a v situaci, kdy stěžovatelka nebyla schopna tuto půjčku splatit, jí společnost přesvědčila, že východiskem bude prodej bytu.

Kupující bytu se stala další společnost, jejíž jediná společnice byla příbuznou jednatelkou společnosti, která stěžovateli poskytla půjčku.

²⁰ MICKLITZ, Hans-W. Introduction. In: MICKLITZ, Hans-W. (ed.). Constitutionalisation of European Private Law. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 1. V širším kontextu viz MICKLITZ, Hans-W. Konstitutionalisierung, Regulierung und Privatrecht. In: GRUNDMANN, Stefan, MICKLITZ, Hans-W., RENNER, Moritz (eds.). Privatrechtstheorie. Band I. Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, s. 623 a násl.

Celý komplex smluv, jež stěžovatelka uzavřela a jež z důvodu vysokých smluvních pokut vyhodnotil Ústavní soud jako zakázané smlouvy lichevní, které jsou v rozporu s dobrými mravy, a tedy neplatné podle § 39 tehdy platného občanského zákoníku.

Ústavní soud aplikoval řadu obecných principů a konstatoval, že obecné soudy se při zkoumání rozporu s dobrými mravy soustředily na zkoumání rozporů izolovaných ustanovení kupní smlouvy, aniž by vzaly v potaz celý komplex závazkového vztahu, včetně kontrakční fáze (odst. 35 odůvodnění rozhodnutí).

Při sledování širších souvislostí případu je podle Ústavního soudu zřejmé, že jediným cílem, který měla společnost poskytující půjčky, je připravit stěžovatelku o její byt (odst. 43 odůvodnění).

Závěrem Ústavní soud konstatoval, že „postup věřitelů byl v rozporu s dobrými mravy a tyto specifické okolnosti neměly zůstat v rozhodnutích obecných soudů bez odezvy, tj. soudy měly v souladu s demokratickými zásadami spravedlnosti přiměřet k takovému výkladu práva, který by umožňoval stěžovatelku jako slabší smluvní stranu chránit“ (odst. 43 odůvodnění).

Způsob argumentace rozhodnutí Ústavního soudu připomíná německý model rozhodování Spolkového ústavního soudu, který v úvodu právního posouzení věci zdůrazní obecné ústavní principy, jež následně aplikuje na daný případ (viz část III. A a B rozhodnutí).

Z věcného hlediska vybízí rozhodnutí k zamyšlení nad několika otázkami, z nichž bych zdůraznil dvě: roli soudů při aplikaci ústavního práva za účelem zajišťování „spravedlivějšího“ soukromého práva a postavení základních práv ve vztahu k soukromému právu.

Role soudů při zajišťování „spravedlivějšího“ soukromého práva

První otázkou, kterou uvedené rozhodnutí vybízí, je představa spravedlivého soukromého práva. Ponechme stranou problematickou kategorii spravedlnosti (pro někoho může být spravedlivé chránit slabší smluvní stranu, pro jiného svobodnou vůli soukromých subjektů), důležitá je v této souvislosti zejména představa, jak je této spravedlnosti dosahováno.

Jak správně Ústavní soud podotýká, je to

především zákonodárce, který musí nastavit zákonnou regulaci společenských vztahů. Ovšem v určitých případech jsou to naopak soudy a orgány aplikující právo, které mají tuto spravedlnost zajišťovat.

Slovy Ústavního soudu, „i tam, kde se zákonodárce nevydal cestou vědomého zvýhodnění „slabšího“, ...ponechává orgánu, který pozitivní právo aplikuje, prostor pro řešení napětí mezi neúplností psaného práva a povahou konkrétního případu cestou aplikace ústavních principů v materiálním pojetí právního státu (soudní diskrece)“ (odst. 17 odůvodnění).

Zde však je ponechána nezodpovězená otázka, jak zjistit, zda úprava nastavená zákonodárcem ponechává soudům v rovině soukromého práva možnost její korekce abstraktními ústavními principy a hodnotami.

Pokud již Ústavní soud přenesl uvedený spor na ústavní úroveň, měl rovněž akcentovat ústavní rozměr autonomie vůle v soukromém právu, která je projevem obecné hodnoty svobody v právu ústavním (čl. 2 odst. 4 Ústavy – zásada legální lecence).

V rovině ústavní, pokud vůbec tento spor dosahuje této dimenze, se tedy nejedná o doplnění ústavní hodnoty do soukromého práva, nýbrž kolize dvou ústavních hodnot – rovnosti a svobody, přičemž tuto kolizi musí v první řadě vyřešit zákonodárce nastavením právní regulace v podobě spotřebitelských smluv.

Idea „totálního konstitucionalismu“ nebo ústavy jako rámce

V hojně diskutovaném článku popsal německý profesor Matthias Kumm vývoj poválečného paradigmatu základních práv jakožto objektivního řádu hodnot jako vývoj směřující od totálního státu (total state) k „totálnímu konstitucionalismu“ (total constitutionalism).²¹

²¹ KUMM, Matthias. Who Is Afraid of the Total Constitution? Constitutional Rights as Principles and the Constitutionalization of Private Law. German Law Journal, roč. 7, č. 4, 2006, s. 341 – 369. Ke kritice viz podrobněji ONDŘEJEK, Pavel: A Structural Approach to the Effects of Fundamental Rights on Legal Transactions in Private Law. European Constitutional Law Review, č. 2, 2017.

Takovýto výklad postavení ústavních norem, principů a hodnot však není jediný možný – stačí vzpomenout kritiku z pera Ernsta-Wolfganga Böckenfördeho vůči rozhodnutí Lüth²² zakládající nepřímý horizontální účinek základních práv v praxi německého Spolkového ústavního soudu.

Böckenförde se ptá, zda interpretace ústavy ze strany soudů má přinášet řešení každého problému v jednotlivých právních odvětvích.²³

Logicky se nabízí otázka, jaký je vlastně smysl soukromého práva, pokud by jakýkoliv spor mohl být přenesen na ústavní úroveň a řešen pomocí abstraktních hodnot rovnosti, spravedlnosti, důstojnosti apod.

Toto ohlédnutí za německou debatou ohledně postavení ústavy může být shrnuto v myšlence Roberta Alexyho uvedené v dodatku k jeho knize *Teorie základních práv*, že ústava má sloužit jako rámec (Rahmenordnung) nikoliv materiální základ jakéhokoliv rozhodování (Grundordnung).

Judikatura Ústavního soudu k otázkám práv spotřebitelů se pomalu rozrůstá, stačí připomenout mediálně známý případ bankovních poplatků,²⁴ v němž Ústavní soud sehrál roli sjednocovatele judikatury nižších soudů, proti jejichž rozhodnutí nebyl přípustný opravný prostředek, které se však ve svých závěrech podstatně lišily.

Kombinací závěrů tohoto případu a kauzy bankovních poplatků lze přibližně identifikovat dělící linii, kdy Ústavní soud poskytuje ochranu smluvní autonomii jako projevu ústavní zásady svobody a naproti tomu chrání slabší smluvní stranu kontraktu jako projev ústavní hodnoty rovnosti, v materiálním pojetí.

²² Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu SRN BVerfGE 7, 198 ze dne 15. 1. 1958 (Lüth). K významu tohoto případu pro německý poválečný konstitucionalismus srov. v české literatuře HOLLÄNDER, Pavel. Putování po stezkách principu proporcionality: intence, obsah, důsledky. Právník, 2016, č. 3, s. 270. Z bohaté německé literatury lze zmínit: DREIER, Horst. Dimensionen der Grundrechte. Von der Wertordnungsjudikatur zu den objektiv-rechtlichen Grundrechtsgehalten. Hannover: Hennies und Zinkeisen, 1993.

²³ BÖCKENFÖRDE, Ernst-Wolfgang: Grundrechte als Grundsatznormen. In: BÖCKENFÖRDE, Ernst-Wolfgang: Staat, Verfassung, Demokratie.

²⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014 (bankovní poplatky)

Tato linie připomíná starší rozhodování Spolkového ústavního soudu v případě smluv o ručení (Bürgschaftsverträge),²⁵ kde se tento soud pokusil provést určité rozhranění autonomie a rovnosti.

Na straně jedné nesmí být slabší smluvní strana poskytovatelem finančních služeb oklamána, pokud se však ukáže, že její souhlas je projevem svobodné vůle, měla by převážit autonomie vůle, jakkoliv by důsledky rozhodnutí byly pro spotřebitele následně nevýhodné.

Na závěr lze uvést, že rozhodnutí svým ambiciózním dosahem vybízí k úvahám o vztahu práva a politiky, což je velmi přesně vyjádřeno v tiskové zprávě, která rozhodnutí shrnuje následovně: úkolem soudů je chránit slabší smluvní stranu proti lichvě a zabránit nemravnému obchodu s chudobou.²⁶

První část (ochrana slabší smluvní strany proti lichvě) je právem, kterému poskytují ochranu soudy, ovšem druhá část (zabránění nemravného obchodu s chudobou) je určitý cíl, k jehož dosažení, podle mého názoru, činnost soudů samotných nestačí.

Pavel Ondřejek

²⁵ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ze dne 19. října 1993, BVerfGE 89, 214 Bürgschaftsverträge (rozhodnutí je dostupné na www.servat.unibe.ch)

²⁶ Ústavní soud, tisková zpráva č. 11/2017, dostupná na internetu: <http://www.usoud.cz/aktualne/ukolem-soudu-je-chronit-slabsi-smluvni-stranu-proti-lichve-a-zabranit-nemravnemu-obchodu-s/>.

Může Ústavní soud přezkoumávat, zda některé ustanovení Ústavy České republiky není diskriminační? Usnesení Ústavního soudu sp. zn. Pl.ÚS 34/16 a disenty tří ústavních soudců k němu

Dne 7. března 2017 vydal Ústavní soud usnesení, kterým odmítl ústavní stížnost České pirátské strany a jejího kandidáta Ing. Lukáše Černohorského spojenou s návrhem na zrušení čl. 19 odst. 2 Ústavy, upravujícího mj. věkovou hranici pro volitelnost do Senátu. Skutkový stav byl poměrně jednoduchý: v srpnu 2016 odmítl

frýdecko-místecký magistrát registrovat přihlášku České pirátské strany k volbám do Senátu, protože Ing. Černožský, narozen v roce 1984,²⁷ nesplní podmínku dosažení nejméně 40 let věku v dnech voleb. Opravný prostředek proti tomuto rozhodnutí zamítl s podrobným odůvodněním Krajský soud v Ostravě.

První okruh řešených problémů byl procesní: zda může kandidát politické strany, který nebyl (a podle soudního řádu správního ani nemohl být) účastníkem řízení před správním soudem, podat ústavní stížnost.

Většina soudců se shodla, že nikoliv, protože opravný prostředek proti rozhodnutí o přihlášce k registraci existuje, pouze jej musí „za kandidáta“ podat politická strana, za kterou kandiduje. Pokud by mohl ústavní stížnost podat přímo kandidát na listině politické strany, který se neobrací na správní soud, znamenalo by to, že taková odmítnutí přihlášek k registraci by meritorně přezkoumával přímo Ústavní soud.

Proti tomuto závěru se rozsáhle vyjádřili soudkyně Šimáčková a soudce Šimíček, ke kterým se připojila soudkyně Tomková.

Tvrdili, že v případě pochybností ohledně aktivní žalobní legitimace měl Ústavní soud rozhodnout ve prospěch práva na soudní ochranu, i kdyby ji měl poskytovat proti rozhodnutí správního orgánu přímo Ústavní soud.

Na rozdíl od procesních otázek, výsledek meritorního posouzení stížnosti proti rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě a připojeného návrhu na zrušení ustanovení čl. 19 odst. 2 Ústavy se zdá být na první pohled ze strany ústavních soudců jednomyslný.

Z uvedených úryvků rozhodnutí Krajského soudu vyplývá, že se neomezil pouze na argumentaci právní silou ústavního zákona, nýbrž poukázal i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, studie Evropské komise pro lidská práva.

V návaznosti na ně se zabýval institutem bikameralismu a dovodil, že věková hranice 40 let představuje legitimní cíl zajištění zkušeností kandidátů, který současně není nepřiměřený.

²⁷ Informace z webových stránek České pirátské strany https://wiki.pirati.cz/lide/Lukas_Cernožsky

Česká pirátská strana ani Ústavní soud tak rozhodnutí Krajského soudu nic nevytýkaly (stěžovatelka brojila proti ústavní úpravě pasivního volebního práva) a Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou. Z hlediska ústavního práva po nález ve věci Melčák²⁸ považují nicméně za klíčový bod 18 komentovaného usnesení.

Většina jedenácti ústavních soudců (soudcem zpravodajem se poté, co návrh původní soudkyně zpravodajky K. Šimáčkové nezískal dostatečnou podporu, stal T. Lichovnick) v něm stručně uvedla, že čl. 9 odst. 2 Ústavy, tj. ochrana podstatných náležitostí demokratického právního státu, neotevřela cestu k přezkumu původního znění Ústavy, protože toto ustanovení „je potřeba vnímat jako omezení ústavodárce směřující do budoucna a chránící ústavní pořádek před jeho nepřipustnými změnami“.

Přestože se i disentuující soudci shodli, že stížnost měla být ve výsledku odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, navrhovali podrobný přezkum námitek České pirátské strany a jejího kandidáta proti věkové hranici 40 let, které subsumovali pod čl. 9 odst. 2 Ústavy. K. Šimáčková, na kterou odkazují V. Šimíček a M. Tomková, se následně konkrétně vyjadřuje k tomu, co podle ní nelze považovat za libovůli ústavodárce.²⁹

Jako nepřipustnou libovůli orgánů veřejné moci sice uvádí případné soudní zásahy do základních atributů státoprávního uspořádání, mimo jí vytvořenou kategorii „výlučných pravomocí ústavodárce“ (kterou zjevně neztotožňuje s tzv. výhradou ústavního zákona) však podle této argumentace potenciálním stěžovatelům nic nebrání v pokusech napadat ústavní úpravu s odkazem na čl. 9 odst. 2 Ústavy. Domnívám se, že toto většinou ústavních soudců odmítnuté stanovisko představuje aktivistický přístup, kterým by se ústavní soudci prostřednictvím svého vlastního výkladu podstatných náležitostí demokratického právního státu pasovali do pozice efektivních revizorů ústavních zákonů České republiky.

²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009.

²⁹ „Volba formy vlády, formy územní organizace státu, postavení jednotlivých ústavních aktérů a způsob jejich volby či ustavení, volba mezi unikameralismem a bikameralismem, určení věkových hranic pro výkon volebního práva a pro přístup k voleným funkcím, jakož i mnohé další otázky organizace veřejné moci, patří do výlučné pravomoci ústavodárce.“

Pravomoc přezkoumávat národní ústavy prizmatem subjektivně interpretovaných standardů mají Soudní dvůr Evropské unie nebo mezinárodní soudy, avšak na základě vlastních teorií přednosti evropského (unijního) a nadřazenosti mezinárodního práva.

Disentující ústavní soudci v disentech připojených k unesení Ústavního soudu Pl. ÚS 34/16 přesvědčivou konstitucionalistickou teorií, podle které by mohli z věcných (a nikoliv procesních) důvodů zasáhnout do ústavního pořádku České republiky, aniž by tím porušili demokratický charakter právního státu, neformulovali.

Jana Ondřejková

Právo na svobodu projevu soudce a jeho limity

Dne 11. dubna 2017 Ústavní soud rozhodl³⁰ o ústavní stížnosti soudce krajského soudu³¹, který byl kárným senátem Nejvyššího správního soudu uznán vinným³², že publikací dvou svých článků³³ na webu „pravyprostor.cz“ narušil důstojnost soudcovské funkce a tím spáchal kárné provinění, za které mu bylo uloženo kárné opatření ve formě důtky. Podle kárného soudu tyto články obsahují příběhy, v nichž jsou hrubě neobjektivním a dehonestujícím způsobem vykresleni migranti, pracovníci neziskových organizací a občanskí aktivisté, a to za použití vulgarismů, sexuálních a násilných narážek. Stěžovatel se následně obrátil na Ústavní soud s tvrzením, že rozhodnutím kárného soudu bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu, zakotvené v čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť nejednal v úmyslu poškodit důstojnost a dobré jméno soudcovského stavu.

³⁰ IV. ÚS 2609/16

http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/IV._US_2609_16_an.pdf

³¹ Krajský soud v Ústí nad Labem, pobočka v Liberci

³² Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 6.6.2016, č.j. 11 Kss 6/2015-53

³³ Zpráva o putování do Němec, 16.11.2015
<http://pravyprostor.cz/zprava-o-putovani-do-nemec/>
Dopis dezorientovaného běžence, 23.8.2015
<http://pravyprostor.cz/dopis-dezorientovaneho-bezence/>

Dle svého názoru pouze využil svého práva na svobodný projev a v jeho mezích vyjádřil své názory prostřednictvím satirické umělecké tvorby.³⁴

Zdůrazňuje, že satira je literárním odvětvím, a pokud je soudcům výslovně zákonem povolena literární činnost, konkrétně v § 85 zák. č. 6/2002 Sb.,³⁵ pak satira z toho podle stěžovatele vyjmuta není. Příspěvky navíc prezentoval pouze pod svým jménem a příjmením,³⁶ aniž by uvedl, že je soudcem. Upozorňuje na skutečnost, že v České republice žije podle serveru www.kdejsme.cz 168 mužů, kteří mají stejné příjmení jako stěžovatel.

I z následných reakcí čtenářů na medializaci kárného řízení bylo podle stěžovatele evidentní, že čtenáři nevěděli, že jde o soudce a mnoho z nich to překvapilo.

Stěžovatel dále argumentuje tím, že jestliže kárný soud v napadeném rozhodnutí konstatoval, že jeho glosy neobsahují nenávistné či zákonu odporující prvky, pak odporuje elementární právní logice, aby za ně byl kárně postižen.

Hodnocení glos spočívající v tom, že styl jejich formulace poškozují důstojnost soudcovské funkce, je podle stěžovatele hodnocením nikoliv právním, ale hodnocením umělecké úrovně, tedy literární kritikou.

Nicméně tato kritika je podle stěžovatele čistě subjektivním hodnocením členů kárného senátu. Kárný soud podle stěžovatele konstatoval, že soudce ve svém volném čase a občanském životě nemá jednat tak, aby se veřejnost v důsledku jeho jednání dívala paušálně na soudcovský stav jako na sbor nedůstojných osob.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná. Ústavní soud odkázal na svou dřívější judikaturu³⁷ k této problematice a také na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.³⁸

³⁴ Poukazoval na díla jako je Tankový praporek nebo Osudy dobrého vojáka Švejka

³⁵ Zákon o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů

³⁶ Miloš Zbránek

³⁷ Například Nález zp. zn. II. ÚS 2490/15, I. ÚS 2617/15

³⁸ Baka proti Maďarsku ze dne 23.6.2016, Kudeshkina proti Rusku ze dne 14.9.2009, Buscemi proti Itálii ze dne 16.9.1999

Ačkoliv soudce nemůže být zcela vyloučen z možnosti realizovat své ústavní právo na svobodu projevu, na straně druhé není výkon takového práva u žádné osoby, tím méně pak u soudce, zcela neomezený, ale zahrnuje určité limity – výkon svobody projevu může podléhat omezení z důvodu zachování autority a nestrannosti soudní moci (čl. 17 odst. 4 Listiny a čl. 10 odst. 2 Úmluvy).

Soudce se při výkonu tohoto práva nenachází ve stejném postavení, jako kterýkoliv jiný občan, a je lhostejno, zda se při své literární činnosti jako soudce prezentuje či nikoliv. Soudce je soudcem 24 hodin denně a přísnější požadavky na jeho chování se uplatní i v jeho běžném občanském životě.

Ústavní soud ověřil, že kárný soud posuzoval daný případ individuálně a přihlédl ke všem relevantním okolnostem. Rozhodnutí zcela logickým, srozumitelným a přezkoumatelným způsobem odůvodnil a podrobně rozvedl, jakými úvahami se při svém rozhodování řídil. Závěry učiněné kárným soudem tak Ústavní soud považuje za ústavně konformní.

Ústavní soud uzavírá, že soudce má představovat jistou společenskou autoritu a musí si tedy být vědom, že veškeré jeho počínání bude veřejností vnímáno citlivěji, než je tomu u jiných osob. Pokud publikuje satirické texty, které mají zřetelný politický podtext, musí brát na zřetel, že tato vyjádření mohou mít ve společnosti silnější dopad.

Postavení soudce je ve srovnání s jinými zaměstnanci státu zcela specifické. Soudce, jakožto přímý vykonavatel jedné z mocí státu, je vybaven nejen výjimečnými pravomocemi, ale i výsadami, které mu umožňují vykonávat funkci nezávisle, nestranně a spravedlivě.

Tomu ovšem konsekvantně odpovídají i zvýšené požadavky na jeho osobní integritu a na jeho roli pro zachovávání důvěryhodnosti celé justice, které se, mimo jiné, projevují i v jistých omezeních v osobním životě a při výkonu politických práv. Jestliže se tedy někdo rozhodne být soudcem, bere tím na sebe dobrovolně i tato (zcela legitimní) omezení.

Kamila Šrolerová

5. Vědecká konference

Zpráva z vědecké konference k 20. výročí Evropské úmluvy o státním občanství na téma „Státní občanství a související otázky v kontextu vývoje lidských práv“

Dne 27. března se v budově Právnické fakulty Univerzity Karlovy (místnost č. 117) uskutečnila vědecká konference k 20. výročí Evropské úmluvy o státním občanství s názvem **Státní občanství a související otázky v kontextu vývoje lidských práv**. Konference přinesla komplexní pohled na tuto problematiku z několika právních odvětví. Účastníky mezinárodní konference byly nejen vědci ze zahraničních univerzit (Slovensko a Rusko), ale také zástupci z praxe (MZV).

V úvodním slově **prof. Pavel Šturma**, vedoucí katedry mezinárodního práva a koordinátor Výzkumného centra pro lidská práva (VCLP), představil činnost tohoto centra, v rámci něhož tato konference proběhla, a téma konference. Poukázal na to, že pohled na otázku občanství jakožto institut postupně ztrácející svoji sílu, není úplně opodstatněný. Praxe ukazuje, že v kontextu posledních událostí je zde prostor pro diskusi a právní výzkum.

Následně **prof. Šturma** moderoval první blok konference, který byl zaměřený na teoretické otázky občanství.

Jako první vystoupil se svým příspěvkem **Dr. Ondřejek** (PF UK). Po historickém úvodu koncepce občanství a představení základních modelů občanství, poukázal na některé zásadní kauzy z Evropy a Spojených států. Teoretické koncepce globálního či transnacionálního občanství vyvolaly následně žhavou debatu.

Dr. Ondřejková (PF UK) poté navázala představením střetů právních a politických aspektů státního občanství v mezinárodním právu a poukázala na problematiku politizace otázky priznávání občanství. Vyjmenovala mimo jiné také základní důvody pro získání státního občanství.

Dr. Mrázek (AV ČR) se ve svém příspěvku na téma Úloha státní příslušnosti a otázky státního občanství věnoval především srovnání jednotlivých přístupů ke státnímu občanství a srovnání pojmů

„citizenship“ a „nationality“ a jejich různému výkladu napříč státy.

Mgr. Červeňáková (PF UK) zakončila první blok konference pohledem na právo na občanství v globálním kontextu, kde se zaměřila na jednotlivé úmluvy věnující se otázce státního občanství a bezdomovectví.

Druhý blok konference, pod vedením **doc. Balaše** (PF UK), se zabýval občanstvím ve vnitrostátním právu.

Druhý blok pod vedením doc. Balaše

S úvodní kritikou dvojího občanství vystoupil **Dr. Hřebejk** (PF UK) v přednášce věnující se dvojímu občanství a bezpečnosti státu, ve které především nastínil otázku, zdali může být zachována loajalita k více státům zároveň.

Dr. Kryska (PF UK) nabídl exkurz do historie a vzájemných vztahů institutů občanství, azylu a uprchlictví v českém právu.

Na otázku, nakolik je vhodným prostředkem k ochraně státu odnímání státního občanství, nebo zdali mohou lépe posloužit jeho alternativy, odpověděly ve svém společném příspěvku **Dr. Honusková** (PF UK) a **Dr. Kindlová** (PF UK).

S kritickým a velmi zajímavým pohledem na rozkladovou judikaturu na konci druhého bloku vystoupil **Dr. Kandalec** (PF MU), který v závěru prohlásil, že současná rozkladová judikatura rozkládá především právní vědomí žadatelů.

Dr. Honusková následně moderovala třetí rozmanitý blok konference, který se zaměřil na regionalismus a občanství.

Třetí blok – dr. Honusková a doc. Scheu

Doc. Scheu (PF UK) jako první nabídl vhled do problematiky práv a povinností unijních občanů ve světle čl. 20 Smlouvy o fungování EU, především se pak zaměřil na otázku jádra práv evropských občanů, jak jej nastínil Evropský soudní dvůr v případě Zambrano.

Dr. Júdová z Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici se zabývala otázkou role občanství v mezinárodním právu soukromém. Na konkrétních případech poukázala, že občanství může být stále důležitým faktorem při přeshraničních sporech.

Dr. Šmigová z Paneuropské vysoké školy v Bratislavě se zaměřila na regionální úpravy státní příslušnosti v lidskoprávním kontextu. Představila zejména praxi soudních a kvazijudiciálních orgánů Afrického a Inter-amerického systému ochrany lidských práv.

Na vztah Evropské úmluvy o státním občanství a Evropské úmluvy o lidských právech se ve svém příspěvku zaměřila **Dr. Tymofeyeva** (PF UK). Rozebrala při tom příslušnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.

Mgr. Arbet (Trnavská univerzita) v krátkém historickém exkurzu představil zrod státu Izrael, vývoj otázky židovského státu a následně se skrze průzkumy veřejného mínění zabýval otázkou občanství Izraelských Arabů.

Poslední blok konference pod moderováním **Dr. Lipovského** (PF UK) nesl název Státní občanství v kontextu obecného mezinárodního práva. V prvním vystoupení v tomto bloku seznámila **doc. Lantajová** (Trnavská univerzita)

publikum s problematikou státního občanství při sukcesi států.

Dr. Trávníčková (VŠE) navázala s otázkou, zda může občanství fungovat jako štít proti cíleným sankcím. O občanství jakožto podmínce pro výkon diplomatické ochrany při ochraně lidských práv hovořil **Mgr. Svoboda** (PF UK).

Tématem Problematika státního občanství v souvislosti s definováním pojmu investor v bilaterálních dohodách o ochraně investic uzavřela poslední blok konference **Mgr. Urbanová** (PF UK).

V závěrečném projevu shrnul **prof. Šturma** poznatky z konference a poděkoval všem přítomným a přednášejícím. Popřál také **prof. Čepelkovi**, který se bohužel nemohl konference zúčastnit, k jeho 90. narozeninám.

K otázce problémů spojených s nabýváním a pozbýváním občanství se vyjádřil ředitel mezinárodněprávního odboru Ministerstva zahraničí Slovenska, Dr. Špaček. Poděkoval vědcům za podněty pro řešení praktických záležitostí spojených s tematikou státního občanství.

Program byl uzavřen slavnostní číší vína, při které měli účastníci konference možnost diskutovat o problematice občanství a souvisejících otázkách v uvolněnější atmosféře.

Tomáš Opat, Alla Tymofeyeva

Propagace

Právnická fakulta
University Karlovy

UNIVERSITAS CAROLINA PRAGENSIS
E-shop

Prodej více než 250
odborných právnických
publikací

PF UK
Ediční středisko
nám. Curieových 7
116 40 Praha 1

Telefon: 221 005 335

www.pfuk-shop.cz